

Projekt a výsledky celorepublikového průzkumu stavu informační gramotnosti vysokoškolských studentů v roce 2015

Průzkum informační gramotnosti vysokoškolských studentů v ČR zaštitila Asociace knihoven vysokých škol ČR (AKVŠ) a provedla ho její Odborná komise pro informační gramotnost a informační vzdělávání na vysokých školách (IVIG) prostřednictvím univerzitních knihoven.

AKVŠ podpořila průzkum doporučujícím dopisem pro vedení univerzit před zahájením průzkumu a finančně přispěla na odměnu socioložky, která garantovala přípravu dotazníku a zpracovala výsledky.

Analýza stavu v ČR a v zahraničí

Podle dostupné literatury se podobné průzkumy zaměřují hlavně na informační chování uživatelů, především na způsob jejich práce s elektronickými katalogy a databázemi. To ale nevyovídá o celé šíři znalostí a schopností, jak jsme je zformulovali v definici informační gramotnosti a standardech informačně gramotného vysokoškolského studenta.

Neměli jsme tedy vzor ani porovnání, nevěděli jsme o žádném podobném průzkumu u nás ani v zahraničí. Průzkum byl tedy založen na metodice a výsledcích pilotních průzkumů stavu informační gramotnosti vysokoškolských studentů z roku 2004 a 2005.

Záměr projektu

Záměrem projektu v roce 2015 bylo zjištění stavu informační gramotnosti vysokoškolských studentů, mezer, podmínek a příležitostí ke změně v informačním vzdělávání, a dále porovnání výsledků s předchozími pilotními průzkumy z roku 2004 a 2005.

Důvody průzkumu

- Chceme argumenty pro vedení školy, že je (či není) potřeba studenty v tomto směru školit,
- chceme základ, z něhož budeme vycházet při návrzích zařazení tohoto tématu do výuky,
- chceme zjištění, které lze předložit tvůrcům státní informační politiky ve vzdělávání,
- chceme sledovat vývoj stavu IG opakovaným prováděním průzkumu po stanovené době.

Cílová skupina

V pilotních průzkumech byli cílovou skupinou VŠ studenti registrovaní v knihovně a vzorek respondentů k oslovení se metodou náhodného výběru získal z databáze registrovaných čtenářů – studentů. V průzkumu 2015 byli cílovou skupinou VŠ studenti bakalářského, magisterského a doktorského studia a vybírali se z databáze studentů, kteří studují v češtině.

Cíl průzkumu

Získat přehled o motivaci a chování studentů při vyhledávání a používání informací pro studium a zjistit stav jejich informační gramotnosti.

Jednotlivé kroky průzkumu

- Aktualizace dotazníků z let 2004 a 2005 a ověření vhodnosti a srozumitelnosti otázek,
- dohoda o způsobu výběru vzorku respondentů a stanovení počtů oslovených na jednotlivých univerzitách,
- získání souhlasu vedení univerzit s provedením průzkumu a příprava oslovení respondentů ve spolupráci s univerzitami,
- sledování návratnosti vyplněných dotazníků a příprava způsobu informování dotazovaných o průběhu průzkumu,
- zpracování výsledků a porovnání s výsledky z průzkumů 2004 a 2005.

Hypotézy průzkumu

Co má vliv na úroveň IG studentů:

- kurzy práce s informacemi,
- osobní zájem o práci s informacemi,
- povinnost pracovat s informacemi.

Jaké úrovně dosahuje informačně gramotný student:

- alespoň 70 procentních bodů ve všech složkách IG pro pokročilou úroveň informačně gramotného studenta,
- alespoň 50 procentních bodů pro základní úroveň informačně gramotného studenta.

Přínos průzkumu

Výsledky průzkumu umožní každé zúčastněné knihovně usměrňovat a optimalizovat své vzdělávací akce ke zvýšení informační gramotnosti studentů. Tedy podporovat jejich samostatnost při vyhledávání a hodnocení odborných informací v relevantních a spolehlivých informačních zdrojích a užívat získané informace ve svém studiu i profesi etickým způsobem.

Rozsah průzkumu

K průzkumu se přihlásilo 17 veřejných univerzit. Podle počtu studentů na jednotlivých fakultách byl určen počet studentů pro výběr respondentů a počet potřebných odeslaných dotazníků.

Podpora vedení univerzit a oddělení ICT

Vedení vyjádřilo souhlas s provedením průzkumu, s výběrem respondentů z fakultních databází a s rozesláním oslovujícího dopisu jako hromadného mailu prostřednictvím správců fakultních sítí.

Východiska, dokumenty a nástroje průzkumu

- Cíle pilotního průzkumu,
- základní hypotézy,
- definice informační gramotnosti informační gramotnosti,
- standardy informačně gramotného studenta,
- dotazník,
- charakteristika oboru,
- analýza výsledků.

Charakteristika oboru jako popis podmínek na fakultě pro podporu IG z hledisek

- Počet studentů a pedagogů,
- způsob výuky,
- informační gramotnost pedagogů a jejich požadavky na studenty,
- podpora ze strany pedagogů a vedení,
- dostupnost literatury a EIZ na fakultě/univerzitě,
- nabídka kurzů práce s informacemi,
- možnosti a schopnosti knihovny a knihovníků pro podporu informační gramotnosti studentů (počet knihovníků v informačním vzdělávání),
- technické vybavení.

Příprava a organizace průzkumu

3 schůzky zástupců všech zúčastněných univerzitních knihoven, 2 schůzky pracovních týmů.

Přípravné práce: leden – duben 2015.

Testování a doladění elektronického dotazníku: duben 2015.

Výběr respondentů a rozeslání dopisů se žádostí o vyplnění dotazníku: duben 2015.

Organizace průzkumu na univerzitách

Se souhlasem vedení univerzit vygenerovali správci fakultních sítí metodou náhodného výběru z databáze studentů (vč. doktorandů) určený počet studentů, resp. jejich e-mailové adresy. Na tyto adresy rozeslali správci fakultních sítí dopis dodaný knihovnou, který oslovoval vybrané respondenty a uváděl odkaz na elektronický dotazník. Výsledky jednotlivých univerzit dostaly jen příslušné knihovny a nebudou zveřejněny. Zveřejní se jen souhrnný výsledek a porovnání oborů.

Motivace respondentů k vyplnění dotazníků

- Dárky pro vylosované respondenty (zúčastněné instituce rozhodly, zda dárky uplatnit),
- propagace na Facebooku fakult a univerzit,
- grafy sledující přibývání odeslaných dotazníků na fakultních webech.

Průběh a rozsah průzkumu

Průzkum byl proveden na 17 VŠ (118 fakult – všechny fakulty se neúčastnily): ČVUT, ČZU, JČU, MENDELU, MU, OU, SU, TUL, UHK, UJEP, UK, UPa, UTB, VFU, VŠB-TUO, VŠE, VUT.

- Sběr dat proběhl od 27. 4. 2015 do 18. 5. 2015,
- osloveno bylo celkem 89.015 studentů,
- odesláno 25 389 dotazníků – včetně duplicit a nedokončených dotazníků – čištění dat,
- celkem 23 834 platných vyplněných dotazníků,
- návratnost 29 %.

Zkoumány byly jednotlivé typy gramotností (založeno na kategoriích z mezinárodních průzkumů IALS/SIALS - funkční gramotnost definována jako schopnost aktivně participovat na světě informací). Celkem 45 otázek: základní údaje o studentovi a studiu, další otázky podle struktury definice informační gramotnosti – viz jednotlivé složky informační gramotnosti:

- dokumentová – vyhledávání informací,
- literární – psaní odborného textu,
- numerická – práce s daty a čísly,
- ICT – informační a komunikační technologie,
- jazyková – znalost odborné terminologie, angličtiny a dalšího cizího jazyka.

Nástroj k řízení a sledování průběhu průzkumu v prostředí webu

Statistika odeslaných vyplněných dotazníků

Excelový výstup

Validace výherního kódu

Nastavení počtu cen

Vyplnění formuláře

Výsledky průzkumu

Analýzy dat pro jednotlivé zúčastněné univerzity (fakulty) byly předány příslušným univerzitním knihovnám a jejich prostřednictvím univerzitám. Tyto výsledky se nezveřejňovaly, byly určeny pro podporu informační gramotnosti na univerzitách. Souhrnnou zprávu dostaly všechny zúčastněné univerzity a její výsledky byly zveřejněny na Semináři IVIG 2015, konferenci Biblioteca Academica 2015 a na zahraniční konferenci ECIL 2016.

Zjištění

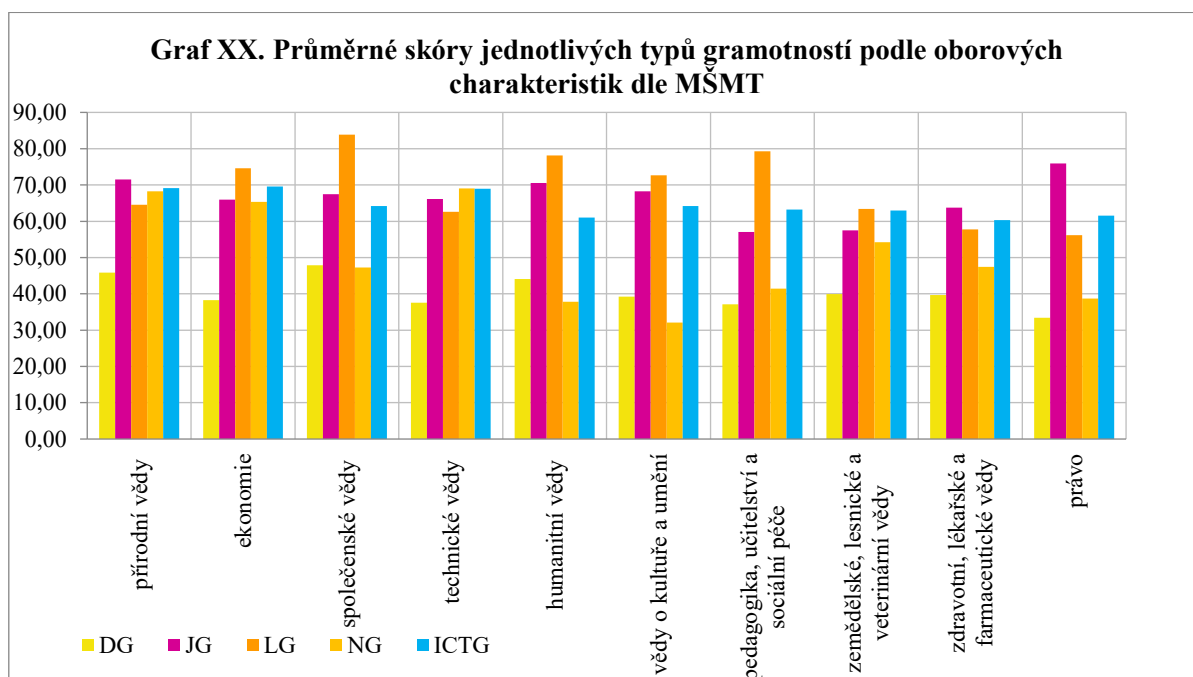
Zdroj: analýzy a prezentování výsledků průzkumu.

Pravděpodobnostní model studenta s hranicí 50 bodů IG skóre:

- Je to muž.
- Už uplynulo více let od jeho přijetí na univerzitu.
- Je motivován získat vyšší stupeň vzdělání.
- Chápe důležitost orientace v informačních zdrojích.
- Využívá on-line služby knihovny mimo knihovnu.
- Používá jiné zdroje než pouze skripta.
- Absolvoval kurz práce s informacemi.

Pravděpodobnostní model studenta s hranicí 70 bodů IG skóre:

- Je to muž.
- Studuje více škol.
- Je motivován získat vyšší stupeň vzdělání.
- Chápe důležitost orientace v informačních zdrojích.
- Využívá on-line služby knihovny mimo knihovnu.
- Používá jiné informační zdroje než jen knihy.
- Absolvoval kurz práce s informacemi.

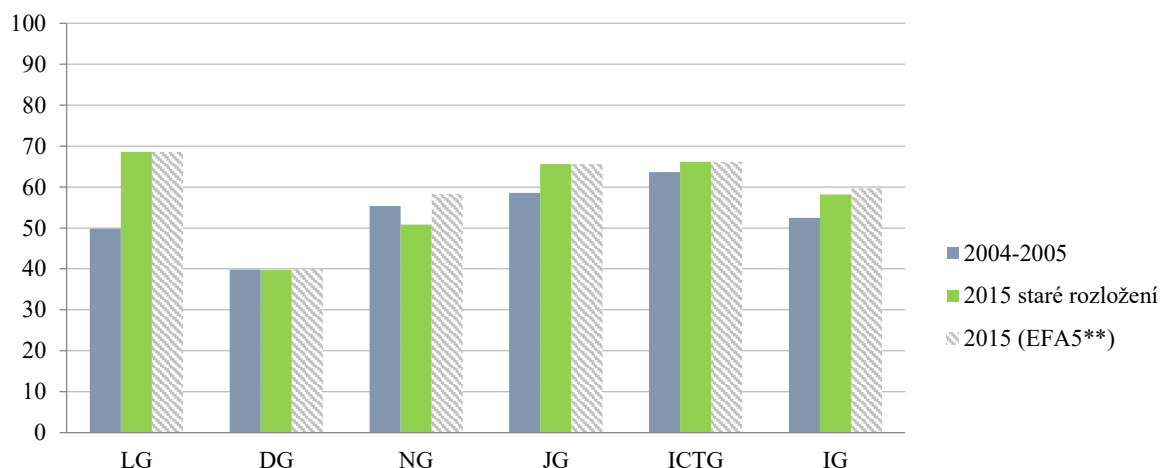

Porovnání původních průměrných hodnot skóre typů gramotnosti (2004-2005) se sebranými daty (2015)*				
	2004-2005	2015 staré rozložení	rozdíl	2015 (EFA5**)
LG	49,83	68,59	18,76	68,59
DG	39,78	39,73	-0,05	39,86
NG	55,33	50,86	-4,47	58,33
JG	58,55	65,64	7,09	65,64
ICTG	63,67	66,12	2,45	66,12
IG	52,48	58,17	5,69	59,65

*porovnávají jen smyslem shodné otázky (tzn. u NG jedna, u LG 5, u DG 4, JG 3 a ICTG 2)

**nové rozložení dle EFA 5 faktorového řešení bez skript

Graf X. Porovnání původních průměrných hodnot skóre typů gramotnosti (2004-2005) se sebranými daty (2015)*

*porovnávají jen smyslem shodné otázky
(tzn. u NG jedna, u LG pět, u DG čtyři, JG tři a ICTG dvě)
**nové rozložení podle FA pětifaktorového řešení bez skript

Prezentace projektu a výsledků průzkumu

PRAJSOVÁ, Jitka, Ludmila TICHÁ a Lenka BĚLOHOUBKOVÁ. Celorepublikový průzkum IG VŠ studenta 2015. In: *Seminář IVIG 2015* [online]. Praha, 24. 9. 2015. [cit. 27. 11. 2018]. Dostupné z: <http://akvs.cz/wp-content/archiv/ivig/prezentace15/Belohoubkova.pdf>

LANDOVÁ Hana, Jitka PRAJSOVÁ, a Ludmila TICHÁ. Information Literate or Not?: A Nationwide Survey among University Students in the Czech Republic. In: Kurbanoglu S. et al. (eds) *Information Literacy: Key to an Inclusive Society. ECIL 2016. Communications in Computer and Information Science, vol 676*. Springer [online]. ISBN 9783319521626. DOI: 10.1007/978-3-319-52162-6_31. Dostupné z: http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-52162-6_31